

Nr 223.

Av herr **Lindhagen**, om *ändring i 2 § 4 mom. andra och tredje styckena tryckfrihetsförordningen.*

I allmänhet ha författningsfrågorna föga sysslats med regeringsmakten och de brister, varmed densamma kan anses vara behäftad. Denna angelägenhet bör därför något mer uppmärksammas. Några ledamöter i Andra kammaren tilläto sig därför förra året ställa under debatt frågan om den ärftliga regeringsmaktens tidsenlighet. I år har undertecknad särskilt ifrågasatt avskaffandet av det så kallade hovet såsom en av denna makts begreppsbeställningar. Härtill må för denna gång erinras om ytterligare ett par stadganden för regeringsmakten, som synas mig sakna fog ur principiell synpunkt och verka skadligt i tillämpningen.

Ett sådant stadgande, som skall beröras i denna motion, är föreskriften i tryckfrihetsförordningen 2 § 4:de momentets andra stycke »att protokoll hållna hos Konungen i ministeriella ärenden och kommandomål eller statsrådets protokoll och handlingar — — — icke kunna före femtio år efter protokollets eller handlingens datum till tryckning fordras eller utan vederbörandes tillstånd utbekommas» samt tredje stycke »att ej några ministeriella handlingar eller diplomatiska personers enskilda anteckningar eller berättelser över ministeriella ärenden, vilka höra till ett senare tidevarv än för minst femtio år tillbaka, utan regeringens tillstånd — — — kunna utgivas eller utbekommas.»

Ett sådant förbud har icke alltid förefunnits. Enligt vad inhämtas av tryckfrihetskommittéens i december 1912 avgivna betänkande stadgades i 1766 års tryckfrihetsförordning, att »Herrar Rikens Råds egne Voteringar förutan i the mål, som hemlige Ministerielle Ärender

angå», kunde genast emot lösen utbekommas. I 1774 års tryckfrihetsförordning hette det däremot, att »angående tryckningen av Protocoller, hållne i Vår Råd-Kammare öfver andre Ärender» än dem, som hörde till justitierevisionen, »wele Wi Oss serskilt hwarje gång i Nåder utlåta».

Enligt 1810 och 1812 års tryckfrihetsförordning skulle protokoll hållna hos Konungen i ministeriella ärenden och kommandomål samt statsrådets protokoll och handlingar icke kunna utan vederbörandes tillstånd till tryckning fordras eller utbekommas. Genom år 1867 skedd ändring i 2 § 4 mom. andra stycket av sistnämnda förordning inskränktes den sålunda stadgade sekretessen till att gälla endast femtio år efter protokollets eller handlingens datum. Till stöd för denna ändring, som tillkom på Riksdagens initiativ och efter förslag av enskild motionär, anfördes, att, då i tredje stycket av sistnämnda moment avsedda ministeriella handlingar ej behöfde hemlighållas under längre tid än femtio år, skäl ej syntes föreligga för hemlighållande under längre tid av de i andra stycket omförmälda handlingar.

Ur principiell synpunkt synes denna halvsekellånga hemlighetsfullhet, som författningen breder över statsrådsprotokollen, icke vara på något sätt vidare försvarlig. Öppenhet och ärlighet eller, som det uttryckes, alla korten på bordet är ett grundläggande krav för att politiken och annan offentlig verksamhet skall en gång kunna fylla sin uppgift. Främst måste denna fordran ställas på de befattningar, där de viktigaste avgörandena träffas. Det är således en fördom och missriktad politik att insvepa just regeringsmaktens avgöranden uti sekretess. Man brukar ofta försvara detta med att hänvisa särskilt till ömtåliga utrikes ärenden. Härpå måste svaras, att i all synnerhet bör denna ömtålighet borttagas ur det allmänna föreställningssättet. Resolutionerna vid de internationella socialdemokratiska kongresserna uppfordra jämväl de socialistiska representanterna i parlamenten att oavlåtligt framställa »fordran på avskaffande av den hemliga diplomatin och offentliggörande av alla bestående och framtida fördrag och överenskommelser mellan regeringarna».

Det lider intet tvivel, att det mesta, som står i statsrådsprotokollen, är av den beskaffenhet, att ingen tvekan skulle på något håll uppkomma om att det lämpade sig för publicering likaväl som protokoll över andra myndigheters beslut. Detta ligger som sagt i sakens natur och medges även av ledamöter av konstitutionsutskottet, om man interpellerar dem efter avslutad granskning av statsrådsprotokollen. Saken har den betydelse, att även regeringen får arbeta fullt inför offentlig-

heten, vilket har sin uppfostrande betydelse, på samma gång allmänheten kan få kännedom om, hur ärendena förelegat. Stadgandet i 9 § regeringsformen, att statsrådets ledamöter »böra ovillkorligen till protokollet sina meningar yttra och förklara», förlorar en stor del av sin betydelse, när det ej sker i offentlighetens ljus. Man kan också säga, att de statsråd, som antecknat skiljaktiga meningar, med fog kunna göra anspråk på att dessa meningar ej bliva undangömda, så att statsråden utåt få skenet emot sig att hava deltagit i beslut, som de ej gillat. Allmänheten har också berättigade anspråk att få kännedom om sådana meningar.

I det förslag till ny tryckfrihetsordning, som nyligen avgivits av utsedda kommitterade, ifrågasättes ej någon ändring i det ifrågavarande stadgandet. Denna ståndpunkt motiveras emellertid endast därmed, att det synes ligga i sakens natur, att Konungens egna och de närvarande statsrådets yttrade och uttalade meningar m. m. understundom måste vara av den beskaffenhet, att ett omedelbart offentliggörande därav icke kan vara lämpligt. Tanken på att förkorta tiden avvisas därmed, att det vore så mycket mindre skäl att i detta hänseende föreslå någon ändring, som vissa förekommande ärenden rörande till exempel utrikes förhållanden eller försvarsväsendet kunna vara av den beskaffenhet att de böra hemlighållas under nämnda eller i varje fall jämförelsevis lång tid samt alltså en avsevärdare sådan förkortning ej skulle låta sig generellt genomföras.

Kommitterade angiva här uttryckligen, att det är för undantagsfalls skull, som stadgandet skulle fortleva. Men de angiva intet som helst skäl, varför regeln skall följa undantagen. Tankegången i kommittébetänkandet leder tvärtom osökt till, att saken bör ordnas på det sättet, att statsrådsprotokollen äro, som andra offentliga handlingar, publika med de undantag, som kunna finnas av förhållandena påkallade och därför särskilt i lagen angivas.

För en utomstående möter det betydande svårigheter att bedöma, huruvida och i vilka fall sådana undantagsbestämmelser kunna fortfarande vara befogade. Att utrikesförhållandena icke, såsom kommitterade synas antagit, i allmänhet böra hänföras dit, har ovan redan framhållits. Saken förtjänar emellertid en närmare undersökning och uttalanden från initierat håll, och hemställes därför,

att Riksdagen ville hos Konungen anhålla om framläggande för Riksdagen av förslag till sådan ändring i 2 § 4 mom. andra och tredje styckena i tryckfrihetsförordningen, att vad däri stadgas om att protokoll i

ministeriella ärenden och kommandomål samt statsrådsprotokollen med tillhörande handlingar eller berättelser m. m. skola hållas hemliga under femtio år måtte väsentligen upphävas.

Stockholm den 1 februari 1913.

Carl Lindhagen.

Nr 224.

Av herr **Lindhagen**, om ändringar i 4 och 28 §§ regeringsformen.

I en föregående motion har berörts ett för regeringsmakten gällande stadgande, som ur både principiell och praktisk synpunkt synes böra väsentligen undanröjas. En annan sådan föreskrift, som ej vidare motsvarar samtidens krav, är bestämmelsen i 4 § regeringsformen, att statsråden skola vara av den rena evangeliska läran.

Vad man nu för tiden fordrar av ett statsråd är, att han skall vara förständig och insiktsfull. För min del framstår det såsom ett ytterligare önskemål, att han bör vara människovänlig samt fortfarande hänföras av sin ungdoms demokratiska ideal och slå vakt kring det samma. Men att ett statsråd dessutom skall bekänna en viss lära vare sig på det ena eller andra området kan icke vara riktigt. Lärorna hindra ju snarare människorna att se klart, hur allting förhåller sig, och de böra i varje fall, om något, vara varje persons ensak. Den nyssnämnda föreskriften är dessutom en direkt kränkning av samvetsfriheten inom landet, då den godtyckligt förklarar en stor del av svenska folket inkompetent att bekläda vissa av landets högsta förtroendeposter, som